Turkish Studies

Volume 14 Issue 3, 2019, p. 1589-1607

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22687

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✓Received/Geliş: 05.02.2019

✓Accepted/Kabul: 10.06.2019

✍Referees/Hakemler: Referee 1 (25.03.2019)- Referee 2 (30.04.2019)-Referee 3 (13.04.2019)

This article was checked by turnitin.

NEŞET ERTAŞ TÜRKÜLERİNİN CÜMLE YAPISI AÇISINDAN İNCELENMESİ*

*Semih KÖSE** - Zeliha GADDAR****

ÖZ

Yeni Türk Dili alanının önemli bir kısmını da sentaks (söz dizimi) konusu oluşturmaktadır. Sentaktik incelemenin bir alt bölümü olan yapısal inceleme, cümlelerin kurulumunda ne tür cümle yapılarının kullanıldığını tespit etmeye yarayan önemli bir başlıktır. Bu bağlamda manzum eserler üzerinde yapılmış fazla çalışma bulunmamaktadır. Tüm bu belirtkeler ışığında, Türk Dili ve Edebiyatı alanında Neşet ERTAŞ ve onun eserlerinde kullandığı cümlelerin yapısal incelenişi konusunda bir çalışma yapılmamış olması bu çalışmanın hem amacını hem de ortaya çıkış kaynağını ortaya koymaktadır. Erol Parlak'ın "Garip Bülbül - Neşet Ertaş" adlı eseri çalışmamızın temel kaynağını oluşturmaktadır. İncelememiz üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Neşet Ertaş'ın hayatı, edebi kişiliği, yaptığı çalışmalarla ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde yapısal açıdan cümle çeşitleri açıklanmıştır. Üçüncü bölümde sanatçının tüm şiirleri derlenmiş, alfabetik sıralamayla sıralanmış ve içeriğindeki cümleler incelenmiştir. Araştırmanın bu bölümünde çalışmadaki sayfa yoğunluğunu artırmamak için on eser üzerinden uygulanan inceleme modeli gösterilmiştir. İnceleme modeli olarak; şiir üzerinde çalışma yapıldığı için manzum yapılar kurallı düz cümleler haline getirilmiş ve orijinal eserdeki dize sırasına göre sıralamaları ve sayfa numaraları parantez içerisinde belirtilmiştir. Sıralama yapılan cümleler öğelerine ayrılıp cümle yapıları irdelenip tespiti yapılmıştır. Tekrar eden cümleler değerlendirmeye alınmamıştır. Her bir şiirin sonunda saptanan rakamsal veriler yer almaktadır. Sonuç kısmında, incelenen bu

* Bu makale "Neşet Ertaş Türkülerinin Cümle Yapısı Açısından İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans tezinden düzenlenerek üretilmiştir.

** Doktora Öğr., Milli Eğitim Bakanlığı, E-posta: ssemihkosee@gmail.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-posta: zlhgaddar@hotmail.com

cümlelerin genel yapısı hakkında saptanan bilgiler verilerek inceleme tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili ve Edebiyatı, Dil, Sentaks, Neşet Ertaş

EXAMINATION OF NEŞET ERTAŞ TURKUS IN TERMS OF SENTENCE STRUCTURE

ABSTRACT

A significant part of the New Turkish Language area is also the subject of syntax (syntax). Structural analysis, a subdivision of the syntactic study, is an important topic for determining what kinds of sentence structures are used in the construction of sentences. In this context, there are not many studies on verse works. In the light of all these indicators, the study of Neset ERTAŞ in the field of Turkish Language and Literature and the censuses he used in his works has not been done yet. This research reveals both its purpose and its origins. Erol PARLAK's "Garip Bülbül - Neşet Ertaş" is the basic resource of our work. Our research consists of three parts. In the first part Neşet Ertaş's life, literary personality and information about his studies are given. In the second part, the sentence types are explained in structural terms. In the third chapter, all the poems of the artist are compiled, sorted in alphabetical order and their sentences are analyzed. In this part of the study, the study model, which is applied on ten works, is shown in order not to increase the page density in the study. As an examination model; As poetry has been studied, verse forms have been converted into regular sentences, and the sequence and the page numbers according to the order of the strings in the original work are indicated in parentheses. The sentence structures were analyzed and determined. The odd-numbered statements were not evaluated. At the end of each poem is the numerical data set. In the conclusion section, the information about the general structure of these sentences examined was given and the examination was completed.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

The aim of the study is to examine all published poems of Neşet Ertaş and to determine the structural distinction of sentences in the poems studied. Determining and categorizing the structural differences in the sentences. To identify and reveal the structure of the sentences of the artist. The importance of the research is important when it is considered that it is relatively difficult to examine works in verse style in the field of syntax. In this way, we can make the difference between the sentences in which the artist expresses his thoughts and feelings. The most important thing is that it contributes to the researches on this subject and it is a resource for the people who will work on such subjects.

In the research, after all the poems of the poet were published, poems were examined separately. These poems examined were transferred to computer environment. Then the sentences that make up the poems are listed in their original order. The sentences were examined structurally and determined. At the end of each poem, the structurally determined sentences are stated under the headings. This study was prepared according to the opinions of Leyla Karahan.

The basic method of investigation is the structural determination of the sentences that make up the poems. The structures in strings were first made as a rule; then these sentences are divided into elements. The sentences reserved for the elements were examined and determined structurally. As the type of poetry examined, repetitive verses and refraction chapters were examined only once, and it was not necessary to be re-examined since it would be a repetition of the same sentence. It is also indicated by the number of the page in the original text and the numbers in which it is included. For example; (388 / 1-2) refers to the first number (388) of the phrase in the work in which the sentence is passed, and the second number (1-2) refers to the sentence in which the sentence is created by the combination of the strings in the text.

Concluion

In our study, sentence structures were discussed. When the poet's published poems are examined, it has reached 189 poems. 3.089 strings were identified in these poems. During the examination, the repeated strings were not examined. As a result of all these data, the number of sentences included in the review is 2.166. The review was conducted under seven main headings. Sentence structures; Simple Sentence, Nested Sentence Sentence, Dependent Ordered Sentence, Independent Ordered Sentence, Sentence Sentence and Subtracted Sentence. The poems arranged in alphabetical order were first made into a regular sentence. The number of simple sentences obtained in the sentence is 1.561. When the data are taken into account, 72.1% of the total sentences are simple sentences. The most important part of the poems examined is simple sentences. Of the 2,166 sentences evaluated in total, 36 are composed of nested compound sentences. This corresponds to 1.6% of the calculated sentences. Another kind of sentence, which is a dependent sentence, is the sentence type which has the largest share after the simple sentence. Out of 2,166 sentences, 292 were obtained as a dependent sequence. These data correspond to 13.3% of the total sentences. It was found that the independent sequential sentences, which are the second of the consecutive sentences, were almost the same number as the dependent sequence. It was found that the 2.166 sentence was an independent sequential sentence. This shows that 10.9% of the sentences are independent sequential sentences. Another sentence type, the related sentence, is seen to be behind the other sentence types. It was understood that only 37 of the 2.166 sentences were connected sentences. This figure corresponds to a rate of 1.6%. Subtracted sentences are quite rare. Although it is written in the form of a string, even if the sentence is put into a regular sentence, the number of sentences with no load is only 4 in the 2.166 sentence. This number has reached us as a percentage of 0.18%. In the light of all these data, Neşet Ertaş penned a lot of simple sentences. The most important reason for this is that education life has

not progressed sufficiently. According to the conditions of the period and family life, education life is short. It is noteworthy that the poems of roses, nightingale, cypress-style stereotypes are very much included in the poems. Ertas who expresses himself as strange in his poems, "Garip" is often familiar with the expression. "Garip" is actually a language of arrival, shouting. Another important situation in the poems of simple sentences is the fact that, according to someone with limited education, the vocabulary is quite wide. His poems have been written in a plain language that can be understood, comprehensible, free of temptation. We can understand that the artist defends the opinion that the artist is the servant of the people, because his name is not mentioned in any of his poems. His writings are far from being ordinary and he wrote what he lives and feels in a unique way. The story of existence of our language, which dates back centuries, is still waiting in all hope to be examined and to reveal its secrets. What is falling on us is to discover and work on this unique value. Through Neşet Ertaş, the examination of the structure of sentences in our vocabulary also shows that we are faced with an endless fate that is waiting to be discovered.

Keywords: Turkish Language and Literature, Language, Syntax. Neşet Ertaş.

1. Giriş

Araştırmanın amacı, Neşet Ertaş'ın yayımlanmış tüm şiirlerini incelemek ve incelenen şiirlerdeki cümlelerin yapısal açıdan ayrımını tespit etmektir. Tespit edilen cümlelerde yapısal farklılıkların ortaya konulması ve kategorize edilmesidir. Sanatçının kurduğu cümlelerin hangi yapılara sahip olduğunu saptamak ve gözler önüne sermektir.

Araştırmanın önemi, söz dizimi alanında manzum tarzda eserlerin yapısal açıdan irdelenmesinin –nispeten- zor olduğu düşünüldüğünde önem arz etmektedir. Sanatçının düşünce ve hissiyatını dile getirdiği cümlelerin farkını bu şekilde ortaya koyabiliriz. En önemlisi de bu konuda yapılacak olan araştırmalara katkıda bulunması ve bu tarz konularda çalışma yapacak kişilere kaynak olmasıdır.

Araştırmada, şairin yayımlanmış olan tüm şiirleri derlendikten sonra şiirler ayrı ayrı incelenmeye başlanmıştır. İncelenen bu şiirler, bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra şiirleri meydana getiren cümleler orijinal halindeki sıralamalarıyla sıralanmıştır. Sıralanan cümleler, yapısal açıdan incelenmiş ve tespitleri yapılmıştır. Her şiirin sonunda yapısal açıdan tespiti yapılan cümleler, dâhil olduğu başlıklar altında belirtilmiştir. Bu çalışma Leyla Karahan'ın görüşlerine binaen hazırlanmıştır.

İncelemenin temel yöntemi, şiirleri oluşturan cümlelerin yapısal açıdan tespit edilmesidir. Dizeler halinde bulunan yapılar önce kurallı cümle haline getirilmiş; daha sonra ise bu cümleler öğelerine ayrılmıştır. Öğelerine ayrılan cümleler yapısal açıdan incelenmiş ve tespiti yapılmıştır. İncelenen tür şiir olduğundan tekrar eden mısralar ve nakarat bölümleri yalnızca tek sefer incelenmiş, aynı cümlelerin tekrarı olacağından tekrar incelenmeye gerek görülmemiştir. Ayrıca sıralanan her cümlelerin sonuna orijinal metindeki sayfa numarası ve hangi dizede yer aldığı numaralarla belirtilmiştir. Örneğin; (388/1-2) olarak gösterilen ibarenin ilk sayısı (388) cümlelerin geçtiği eserdeki sayfa, ikinci sayısı (1-2) ise cümlelerin metindeki hangi dizelerin birleşimiyle oluşturulduğunu kastetmektedir.

1.1. Konuyla İlgili Kavramlar

Cümle, insanın duygu ve düşüncelerini ortaya koymaya yarayan; yargı bildiren; anlamlı sözcük veya sözcük grupları demektir. Birçok dilbilimci cümleyi farklı şekillerde tanımlamışlardır. Bunlardan bazıları; “Bir düşüncüyü, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir” (Karahana, 2012, s.9); “Kendi kendine yeten bir yargı bir cümle sayılır” (Banguoğlu, 1990, s.522); “Bir fikri, bir düşüncüyü, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime gurubudur”(Ergin, 1998, s.398); “Bir hüküm (yargı) bildirmek üzere tek basına kullanılan çekimli bir fiille veya çekimli bir fiille birlikte kullanılan kelimeler dizisine cümle denir”(Gülensoy, 2000, s.428); “Bir yargıyı dinleyende soruya yer bırakmayacak şekilde oluş veya kılış bildiren çekimli bir fiile sonuna sonuna cevher fiili getirilen ve durum bildiren bir isimle kullanılan kelimeler dizisine cümle denir”(Delice, 2012, s.150); “Bir fikri, bir duygu ve düşüncüyü, bir oluş ve kılışı tam olarak bir yargı halinde anlatan kelime gurubudur” (Korkmaz, 2010, s.54); “Tek ya da birden fazla yargıyı içeren; dilek, istek ve duyguları belirten dil birimidir.” (Dizadaroğlu, 1974, s.10); “Bir düşüncüyü, bir duyguyu, bir hareketi, bir olayı, bir isteği tam bir hüküm hâlinde ifade eden kelime veya kelime dizisine cümle denir” (Özkan ve Sevinçli, 2012, s.116); “Bir duyguyu, bir düşüncüyü bir isteği, bir yargıyı, bir olayı anlatmak için kurulan sözcük dizisine tümce denir”(Gencan,2001, s.100); “Bir yapma veya olmanın nitelendirildiği dil yapılarına cümle denir’ biçiminde tanımlanabilecek cümle, varlığın adı olan söz ve söz öbekleri yanında, varlıkta gerçekleşen değişimin adıdır”(Karaağaç, 2012, s.498); “Bir ya da birçok sözcükten oluşan yargılı anlatım birimi tümcedir” (Atabay, Özel ve Çam, 1981, s.17); “İçinde ya bir tek bağımsız yargı, ya da yeteri kadar yan yargıyla bir tek temel yargı bulunan kelime dizisidir” (Ediskun, 1992, s.323) şeklindedir.

Cümleyi oluşturan yapılardan en önemlisi şüphesiz öge kısmıdır. Cümlelerin öğelerini oluşturan kısımları şöyle sıralayabiliriz: yüklem, özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf tümleci ve cümle dışı unsur. Bazı dilciler, cümleyi oluşturan öğeler arasında yer tamlayıcısını göstermemiştir: “Cümle; yüklem, özne, nesne ve zarf tümleci olmak üzere dört öğeden oluşmaktadır. Yer, zaman, durum benzeri anlamlara sahip tümleçlerin tamamı, yüklem oluşum bağlamını tanımlamalarına dayalı olarak zarf tümleci başlığı altında değerlendirilmiştir”(Gaddar, 2017, s.24-31).

Cümlede yargı, iş, oluş bildiren öge olarak tanımlanan kısma yüklem denir. Eskilerin müsned diye tanımladığı fiil cümlelerinde yüklem için: sav, predikat, yükletik, söylem, bildirici, fiil; isim cümlelerinde yüklem için: yüklem ismi, haber, predikat ismi, bildirici ismi, isim yüklemi, yüklem ismi terimleri kullanılmıştır. Cümlelerin kurucu ögesi olan yüklem, aynı zamanda özelliklerine göre cümlede bulunacak olan diğer unsurların da belirleyicidir (Delice, 2012, s.150-151). Metinden örnekler;

- *Al alma boyanır mı? (314/1)*
- *Beni diller içinde **destan ettin**. (331/4)*
- *İnsanlık kanı **kaynıyor** (371/5)*
- *Bu dünyayı senin için büsbütün **terk ederim**. (421/7-8)*

Cümlede işi, oluşu, harekete yapan öğeye *özne* adı verilir. Birçok önemli kişi özneyi farklı tasniflerde açıklasalar da bu araştırma da özne iki grup dâhilinde incelenmiştir. “Gerçek ve gizli özne”. Cümlede açıkça görünen özneye *gerçek özne*; işi, oluşu, hareketi yapan yazılı şekilde ifade edilmediği özneye ise *gizli özne* adı verilir. Metinde geçen gerçek özne örnekleri;

- ***Bağrım**, çöller gibi yandı (414/7)*
- ***Arzusun' bulanlar**, dem ile geçti (441/2)*
- ***Türlü türlü meyva vardır** (488/1)*

Metinde geçen gizli özne örnekleri;

- *El içinde garip garip gezdi mi? (419/10)*
- *İlmin kitabın okusun (437/3)*
- *Eller içinde şâd olup gülmedim (479/1)*

Cümlede yüklem bildirdiği eylemi, öznenin yaptığı işten etkilenen ögeye *nesne* adı verilir. Nesne ise *belirtili* ve *belirtisiz nesne* olmak üzere ikiye ayrılır. *Belirtili nesne*, cümlede belirtme hal eki (-i) almış olan nesnedir. Yükleme sorulan “neyi, kimi” soruları ile bulunur. *Belirtisiz nesne*, cümlede yalın halde bulunan nesnedir. Yükleme sorulan “ne, kim” soruları ile bulunur. Metinde geçen belirtili nesne örnekleri;

- *Kıbrıs'ı zapt etti, vermez göründü (337/3)*
- *Beni yeniden Mecnun'a dönderme. (493/4)*
- *Yâri kayıp etme, yârsızolama'n (482/9)*

Metinde geçen belirtisiz nesne örnekleri;

- *Bir kimse bulamadım, derdim' söyleyim (416/3)*
- *Leylâ'm, Mevlâ'm gökte uçan kuşa ayrılık vermesin. (501/7-8)*
- *Aslı bozuk deme, şu insana gel! (324/2)*

Eylem tümcelerinde *-e, -de, -den* durum takılarını alarak yüklem anlamını yönelme(yön), kalma(yer), çıkma(başlangıç) ilgileriyle tümleyen tümce ögesine *dolaylı tümleç* denir (Dizdaroğlu, 1974, s.95). Dolaylı tümleç kimi dil bilim kitaplarında yer tamlayıcısı olarak geçer. Biz de çalışmamızda *yer tamlayıcısı* ismini kullandık. Metinden örnekler;

- *Yâr beni el âleme kul eyledi. (325/3-4)*
- *Boşa çalışma, zaman sana uymaz (508/1)*
- *Dermansız bir derde düştüm (498/11)*

Yüklem anlamını zaman, yer, yön, durum, miktar, şart, sebep, araç vb. yönlerden tamamlayan cümle ögesine *zarf tümleci* denir (Aktan, 2009, s.107). Metinden örnekler;

- *Gurbette yaralı yaralı gezdim (496/3)*
- *Garib'im, çok şükür ettim (488/13)*
- *Yârelerimgün geçtikçe azıyor (458/7)*

Cümlelerin herhangi bir yerinde bulunan, ancak kuruluşuna katılmayan ve dolaylı olarak cümlelerin anlamına yardımcı olan öğelerdir. Cümle dışı öğeler özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf gibi yüklem tamamlayıcısı değildirler. Bu öğeler, yüklem tamamlayıcısı olan öğelerin aksine açıklama, pekiştirme vb. işlevlerle cümleye yardım eder ve cümleleri çeşitli anlam çerçevesinde birbirine bağlarlar (Karahana, 2012, s.36). Bağlama edatları, ünlemler, ünlem grupları, hitaplar, açıklama cümleleri ve ara sözler cümle dışı öge olarak kabul edilir. Metinden örnekler;

- *Leylâ'm başa kar yağdırdın, yazımı kışa çevirdin. (501/1-2)*
- *Sevdiğim, bu bağrımı nâra yaktın. (352/2)*
- *Ah o gözler, ah o gözler görünce yüreğim sızlar (496/5-6)*

2. Neşet Ertaş'ın Hayatı ve Kişiliği

2.1. Hayatı

1938 yılında Kırşehir'in Çiçekdağı ilçesine bağlı Kırıllar köyünde dünyaya gelen Neşet Ertaş'ın babası Muharrem Ertaş'tır. Doğup büyüdüğü ortam ve babası sayesinde sanatla iç içe bir çocukluk geçiren Neşet Ertaş, aslında okumak, okula gitmek istemiştir. Zor hayat koşullarının yaşandığı zaman ve mekanda büyüyen Ertaş'ın bu arzusu doğal olarak gerçekleşemez. Daha küçük yaşlarda babası Muharrem Ertaş'ın etkisiyle saz çalmaya heveslenmiş, ancak vakti zamanında maddi durumların elverişsizliği yüzünden sazına da kolay kavuşamamıştır. *“Bizim oğlan saz çalmaya heveslendi, şuradan bir uygun saz verin” deyip saz almak da, o kadar kolay bir iş değil. Ne yapacak küçük Ertaş, kaderine razı olarak evde duran ve anasının çamaşır yıkadığı tokacı alıp, saz çalar gibi saz eğitimine başlar.”* (Özcan, 2001, s.78)

Annesi Döne Ertaş'ın dizindeki rahatsızlık onu yatağa düşürmüş ve düştüğü yataktan bir daha kalkmadan, en küçüğü üç aylık olan beş yavrusunu Muharrem Ertaş'a emanet ederek bu fani dünyaya gözlerini yummuştur. Kolu kanadı annesini de kaybeden sanatçı, beş yaşlarından itibaren babasının yanında düğün düğün, köy köy gezmiştir. Babası askere çağrılır ve evlerinin direği, geçim kaynakları uzunca bir askerlik dönemi geçirirken Neşet Ertaş, ailesine bakmak için dilencilik dahi yapar olur. Bu zor, çetrefilli günlerin ardından babası askerden gelir ve sırasıyla önce Yozgat'a, sonra da Kırıkkale'ye göç ederler. Babasının yanında düğünlerde cümbüş çalmaya da başlar. Bir vakit sonra tekrar Kırşehir yolu görünür Ertaş ailesine. Kırşehir'e yerleştikten sonra keman öğrenen sanatçı, bir yandan da saz çalmaya başlamıştır. Neredeyse onbeş, onaltı geldiğinde ise gönlüne aşk ateşi düşmüştür.

“OnbeşOnaltı yaşında aşık olduğuma gelince, bugün böyle olmamın temel sebebi odur. Aslında o da değil, ayırım yapanlar; insanları, sen ben o bu diye ayıranlar sebep. Benim bugün sağlam bir temel üzerinde olmayışımın sebebi de budur işte. O aşk hala yüreğimde. Benim günahım vebalim, insan ayırımı yapanların boynuna. İnsanı insandan ayıranların, ayrı görenlerin boynuna. Yalnız benim için değil tüm insanlık adına, tüm günahlar böyle ayırmacı düşünenlerin, görenlerin boynuna. Ben demesem gene hak biliyor bunu, hak verecek cezasını. Ama ben de çektim bunu, ben de bir ömür bitirdim böyle. Bir insan kime aşıkça ya alsın, ya ölsün. Bunu da bir not edin şöyle. Ben ölürüm siz kalırsınız. Bu böyle olmak zorundadır. Dam, temel üstünde durur. Temel sağlam olmazsa sen ne kadar ev yapmaya çalışırsan çalış, ev yapamazsın. Gönül hadisesi de buna benzer; gönülsüz evlilik yuva kurdurtmaz.” (Özcan, 2001, s.102)

Ailesi Neşet Ertaş'ı başka bir kızla evlendirmek istese de kızın ailesi işi yokuşa sürünce Ertaş İstanbul'a gitmek üzere memleketinden ayrılmıştır. Önce Ankara'ya, oradan da İstanbul'a gidecektir. Sazını eline alır, önceden biriktirdiği 2.5 liranın tamamıyla biletini alıp Ankara'ya adım atar. Ertesi gün Şençalar Plak'a gider ve plak sahibine, babasına ait olan “neden garip garip ötersin bülbül” ü çalar. Plak sahibi bu sesin, bu gönlün içinde yatan cevheri keşfetmekte zorlanmaz ve ilk sözleşmesini imzalamıştır Neşet Ertaş.

“İlki 1957'de olmak üzere iki plak çıkarır. Birincisinin adı “Neden Garip Garip Ötersin Bülbül”, ikisinin adı “Gitme Leylam”. Mediha Demirkan'la birlikte, Beyaz Park'ta programlar yaparlar. Ve böylece iki yıl geçer İstanbul'da. Devir Gramafon devridir, her yerde yoktur gramafon. Plaklar icat edilince, Neşet Ertaş'ın plakları da piyasaya çıkıp, sevenleriyle buluşmaya başlar. İki yıl İstanbul'da kaldıktan sonra Kırşehir'e döner Neşet Ertaş.” (Özcan, 2001, s.87)

Dönem içerisinde Ankara'da T.R.T Radyolarına, kendi deyişiyle “radyo evine” girip çalışmıştır. 1960-61 yılları arasında evlenmeye karar vermiş ve çoğu türküsünde adını zikrettiği “Leyla”sıyla dünya evine girmiştir. Bu evlilikten üç çocuğu dünyaya gelir. İlk çocuğu Döne Ertaş o askerdeyken olur. İkinci çocuğu Hüseyin ve üçüncü çocuğu olan kızı Canan'dır. Tüm bu durumlar Neşet Ertaş'la Leyla'nın evliliğinin sonlanmasına mani olmayacaktır. Ta en başından bu evliliğe karşı olan babasının katı tutumu, eşi Leyla'nın ailesinin de ayrılmaları ilmek ilmek örmüş ve ayrılmalarına

sebepe olmuştur. Tabi bütün nedenler bunlardır demek doğru olmayacaktır. Ertaş'ın gençlik aşkı da bir türlü yüreğinden silinmemiştir. Bir zaman sonra hasta düşen Ertaş, Almanya'ya gitmiştir. Tedavi için gittiği gurbet elde müzisyen olarak kabul görür. Kısa süre sonra ise "Ustam, öğretmenim, iş arkadaşım" dediği babasının ölümcül hastalığa tutulduğunu öğrenir. Türkiye'ye gider babasıyla yakından ilgilenir. Babasının iyileşmesi üzerine geri döner gurbet ili Almanya'ya Neşet Ertaş, ancak daha bir hafta olur olmaz babasının ölüm haberini almıştır bu kez. 2000 yılında İstanbul'da verdiği konserle anavatanı, özyurduna geri dönmüştür Neşet Ertaş. Usta sanatçı ve gönül adamı Neşet Ertaş, 25 Eylül 2012'de İzmir'de tedavi gördüğü hastanede hayata gözlerini yummuştur.

2.2.Edebi Kişiliği

"Neşet Ertaş'ı, Neşet Ertaş yapan, sazına hakimiyeti, kendine has orijinal tavrı, teknik üstünlüğü ve yorum gücünün yanı sıra, belki bunlardan da önemli bir husus var ki, o da, okuduğu her eseri iliklerine kadar hisseden, tepeden tırnağa sanatkar yaradılışlı bir ruha sahip olmasıdır." (Bozkurt, 1985)

Neşet Ertaş ismi tüm ülke insanı için çok şeyler ifade etmektedir. Bizden biridir, bizim gibi hisseder, bizim gibilerin türküsünü yakar Neşet Ertaş. Bağlamalarını oyma ustalarına yaptırır, perde aralıklarını kendisine has şekilde düzenler, 7 telli şekilde hasbihal etmiştir bağlamasıyla. Nota bilgisi yoktur. İçinden geldiği gibi söylediğini, ona göre de perdelere bastığını ifade eder. İcra sırasında – farkında olmaksızın- üç parmağını ritme göre bağlamanın kapağına vurduğunu ve bu yüzden o üç parmağının nasır olduğunu söyler. O bir halk şairidir. Her bir türküsü, her bozlağı, ayrılıklarla, gurbetlerle, yoksulluklarla, acılarla ve hasretle dolu hayatının, bir bölümünü anlatmaktadır. Kendi ifadesiyle "dalı, budağı belli türküler" söylemiştir. Hiçbir şiirinde ismini geçirmez, sadece "Garip" mahlasını kullanmıştır. "*Biz doğduğumuzdan beri yoksulduk, varlığını görmek ki şikâyet edelim*" (Akman, 2006, s.1) diyen birinin bundan daha vakur bir mahlas seçmesi sanıyorum düşünülemez. Sonraları, ünlü yazar Kemal Yaşar ise Neşet Ertaş için "Bozkırın Tezenesi" mahlasını kullanmıştır.

Tüm ülke insanın kalbinde taht kuran "Garip" Neşet Ertaş, devlet eliyle de çoğu kez ödüle layık görülmüştür. 9. Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel'in ona takdim etmek istediği devlet sanatçısı ünvanını da "*Hepimiz bu devletin sanatçısıyız, buna ek olarak bir devlet sanatçısı unvanı ayrımcılık yapıyor gibi hissederim. Ben halkın sanatçısı olarak kalırsam daha çok mutlu olurum. Şimdiye kadar devletten bir kuruş almadım, yalnızca TBMM tarafından üstün hizmet ödülünü kabul ettim. Onu da bu kültüre hizmet eden ecdatlarımız adına aldım*" diyerek kabul etmemiştir. 2006 yılında TBMM tarafından Üstün Hizmet Ödülü verilmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO da 2010 yılında Ertaş'ı "Yaşayan İnsan Hazinesi" olarak ilan etmiştir.

3. Cümle Yapısı

İnsanlar arası iletişimi; duygu ve düşünceleri ifade etmeyi sağlayan sözcük veya sözcük öbeklerine "cümle" denir. Cümleler yargı bildirir. Aynı cümle içinde tek veya birden fazla yargı bildiren ifade olabilir. Bu durum cümle yapısının meydana gelmesini sağlamıştır. Cümle yapısı hakkında yapılan şablonlar genelde benzerlik gösterse de Leyla Karahan'ın tasnifi diğer tasniflerden ayrılmaktadır.

"*Cümlelerin yapısı tek yargı ve onu tamamlayan unsurlarla sınırlıdır. Bundan dolayı "Ayşe okula gitti." / "Ayşe koşarak okula gitti." / "Ayşe iyileşirse okula gider." / "Ayşe 'Okula gideceğim.' dedi." söz dizileri, "cümle" olma noktasında birleşirler. Unsurların yeri, sayısı ve niteliği değişik olabilir. Ancak bu değişiklik cümle sınırları içinde cereyan eder. Başka başka yapılar olmadığına göre cümlelerin yapı bakımından sınıflandırılmasına ihtiyaç yoktur.*" (Karahan, 2000, s.22-23)

Yargı bildirme işini yüklem üstlenir. Kelime yüklem pozisyonunda değilse yargı bildirmez. Dolayısıyla fiilimsi grupları Birleşik Cümle kategorisinde değerlendirilmez. Yargı tekse cümle basit yapıya sahiptir. Leyla Karahan'a göre cümle tasnifi şu şekildedir;

3.1.Basit Cümle

Cümlede yargı bildiren tek ifade bulunan cümlelere verilen isimdir. Yapılan çalışmada *girişik birleşik cümle* basit cümle kategorisi içerisinde yer alacaktır. Leyla Karahan “*Türk Gramerinin Sorunları*”nda “*Tek yargılı her cümle, basit cümledir. İsim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiillerin diğer isim, sıfat ve zarflardan görev bakımında hiçbir farkları yoktur ve bu kelimelerin varlığı basit cümlelerin yapısını etkilemez.*” demiştir (Karahan, 2012, s.39). Bu çalışmada *şartlı birleşik cümle* de basit cümle kategorisinde yer alacaktır. Leyla Karahan, *-sA ekli bir kelime veya kelime grubunun, Şart, zaman gibi ifadelerle yüklem anlamını tamamladığını yoksa yeni bir cümle oluşturmak için orada bulunmadığını, bir yargı bildirmeye yeterli olmadığını* ifade etmiştir (Karahan, 2012, s.471-474). Metinden örnekler;

Bâde yâr aşkıyla dolsun (s.318/6)

Ben başka dert tanımyo ’m (s.339/1)

Bu dünyada yok değilsin (s.360/1)

Gönüle yârini bulduramadım (s.450/3)

Yaralar’ sarmazsan; yâr deyi azar. (351/4)

Eğer anan salmazsa yalandan hastalan gel. (330/3-4)

3.2. İç İç Geçmiş Birleşik Cümle

Bir cümlede içinde alıntı bir cümle yer almasıyla oluşturulan cümlelere verilen isimdir. İç iç geçmiş cümlelerde iç cümleler, temel cümlede genellikle nesnesi görevinde yer alırlar. Temel cümlede yüklemi ise en yaygın şekliyle *demek* fiiliyle kurulur. İç cümle dediğim kısım *alıntı cümleden* meydana gelir. Metinden bazı örnekler;

- *Kim onun halını sormuş, demezler (s.389/6)*
- *Meno’n öldü, dediler ki (s.362/4)*
- *Gurbete gideni; gelmez, diyorlar (s.479/5)*
- *Yârimi almayın, diyebildim mi? (s.321/9)*

3.3.Sıralı Cümle:

En az iki yargı bildiren cümlede virgül veya noktalı virgül ile birbirine bağlandığı cümlelere verilen isimdir.

3.3.1.Bağımlı Sıralı Cümle:

Aralarında öge ortaklığı bulunan sıralı cümlelere verilen isimdir. Metinde geçen bazı örnekler;

- *Yaktı; kül eyledi (s.325/2)*
- *Yâd ellere güller verdin, gül verdin (s.506/5)*
- *İnsan, insanlıktan sevgisizlik, saygısızlık yüzünden bıkar mı; bıkar! (s.435/3-4)*
- *Havadaki turnalardan; su içtiğin kurnalardan; giyindiğin urbalardan sakınırım, kıskanırım. (s.452/5-6-7-8)*

3.3.2.Bağımsız Sıralı Cümle:

Aralarında öge ortaklığı olmayan sıralı cümlelerdir. Metinde geçen bazı örnekler;

- *Bu dünya fanidir, murat alaman (s.429/2)*

- *Baharım güz oldu, yazım kış oldu. (s.450/2)*
- *Kadrini bilmedim, beni bağışla (s.338/3)*
- *Bâdelere sevgi doldur, içelim! (s.382/5)*

3.4.Bağlı Cümle:

Birbirine bağlaçlarla bağlanan cümlelere verilen isimdir. *kıbağlacı* ile oluşturulan cümleler kimi gramer kitaplarına *bağlı*, kimilerin de ise *ki'li birleşik cümle* olarak tasnife dahil edilmiştir. Biz bu çalışmada Leyla Karahan'ın görüşlerine binaen *ki'li cümleleri bağli cümle* kategorisine dahil ettik. Leyla Karahan, “*Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları Üzerine*” adlı makalesinde *ki* ile bağlanan cümleler ile *-ve, -fakat, -ama* gibi bağlaçlarla bağlanan cümleler arasında bir fark olmadığını *-ki* ekinin diğer bağlaçlarla aynı görevi gördüğünü belirtmiştir (Karahan, 2012, s. 21). Metinden bazı örnekler;

- *Bilmiş ol ki gönül Hak'tır (s.383/11)*
- *Bu Garip eğlenemez ki gidiyor (s.338/13)*

3.5.Eksilteli Cümle:

Yüklemi cümle içinde yazılı şekilde olmayan cümlelerdir. Metinden bazı örnekler;

- *Ne sarayın, ne de köşkün (s.454/13)*
- *Baban seni bana eğer verirse (s.507/11)*

4. Neşet Ertaş Türkülerinin Cümle Yapısı Açısından İncelenmesi

Araştırmanın bu bölümünde Neşet Ertaş'a ait olan bazı türkülerin cümle yapısı açısından analizlerine yer verilmiştir. Tüm eserlerin bu bölümde sunulmasının çalışmadaki sayfa yoğunluğunu artırması nedeniyle on adet eserin cümle yapısı açısından analizlerinin sonuçları örnek olarak sunulmuştur.

4.1.Acem Kızı (309)

Acem kızı; çırpınıp da şanovaya çıkınca, şanovadaeğlen,kal. (309/1-2)

CDU + [(Ö) + ZT + YT + Y] + [(Ö) + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Gül Acem kızı, uğrun uğrun kaş altından bakarken, can telef ediyo'. (309/3-4)

Ö + ZT + Y = Basit Cümle

Seni saran oğlanmalın'eylesin? (309/5)

Ö + B.li N. + Y = Basit Cümle

Mercanıgözündenyumdukçadöker (309/6)

(Ö) + B.li N. + YT+ZT + Y = Basit Cümle

Burnufindik, ağzıkayfe fincanı (309/7)

[Ö + Y] + [Ö + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Bal Acem kızışeker mi, şerbet mi? (309/8)

[Ö + Y] + [(Ö) + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Avrupakara kaşınakurban olsun (309/9)

Ö + YT + Y = Basit Cümle

İngiliz, Fransızdöşünedeğmez (309/10)

Ö + YT + Y = Basit Cümle

Amerika, Belçikapeşine düşmüş(309/11)

Ö + Y = Basit Cümle

Acem kızı, bil, bir deAlmankurban. (309/12)

CDU + [(Ö) + Y] + B + [(Ö) + Y] = Bağımsız Sıralı Cümle

Yapılan incelemede 6 Basit, 3 Bağımlı Sıralı, 1 Bağımsız Sıralı Cümle olduğu tespit edilmiştir.

4.2.Açma Zülüflerin Yellere Karşı (310)

Zülüflerin'yellere karşıaçma (310/1)

(Ö) + B.li N. + YT + Y = Basit Cümle

Senin zülfün, benim telim değil mi? (310/2)

Ö + Y = Basit Cümle

Bülbülgüllere karşıfigân eder (310/3)

Ö + ZT + Y = Basit Cümle

O yârbenim gülüm değil mi? (310/4)

Ö + Y = Basit Cümle

Saçların'sallama, sen debulursun (310/5)

[(Ö) + B.li N. + Y] + [(Ö) + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle
Ezrail misalicanım' alırsın (310/6)

(Ö) + ZT + Y = Basit Cümle
Bu cefayı etme, kanlım olursun (310/7)

[(Ö) + Y] + [(Ö) + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Bu kulşenin kulun değil mi? (310/8)

Ö + Y = Basit Cümle

Cisminicandan yoğ ikenvar ettin (310/9)

(Ö) + B.li N. + ZT + Y = Basit Cümle

Sevdiğim, o sevdabendengider mi? (310/10)

CDU + Ö + YT + Y = Basit Cümle

Bensenican-ı gönüldensevmişim (310/11)

Ö + B.li N. + ZT + Y = Basit Cümle

Garip halımsanamâlum değil mi? (310/12)

Ö + YT + Y = Basit Cümle

Aşkınıyüreğimehızlıcagirdi (310/13)

Ö + YT + ZT + Y = Basit Cümle

Derindeyer etti, gizlice kaldı (310/14)

$[(\ddot{O}) + YT + Y] + [(\ddot{O}) + ZT + Y] = \text{Bağımlı Sıralı Cümle}$

Garib'im, kalbimi yüz lüce güler (310/15)

$[(\ddot{O}) + Y] + [(\ddot{O}) + B.li N. + ZT + Y] = \text{Bağımsız Sıralı Cümle}$

Senokuyan, dilinyazan değil mi? (310/16)

$[\ddot{O} + Y] + [\ddot{O} + Y] = \text{Bağımsız Sıralı Cümle}$

Yapılan incelemede 11 Basit, 3 Bağımlı Sıralı, 2 Bağımsız Sıralı Cümle olduğu tespit edilmiştir.

4.3. Âdem Olup Şu Dünyaya Gelenler (311)

Şu dünyaya Âdem olup gelenler hayvanı görünce ibret almalı. (311/1-2)

$\ddot{O} + ZT + Y = \text{Basit Cümle}$

Huri kızlarının yâri olanların insanlığın kıymetini bilmeli. (311/3-4)

$\ddot{O} + B.li N. + Y = \text{Basit Cümle}$

İnsanlar, dünyada sefayı sürer (311/5)

$\ddot{O} + YT + Y = \text{Basit Cümle}$

Hayvan azap çeker, sefayı görür (311/6)

$[\ddot{O} + Y] + [(\ddot{O}) + Y] = \text{Bağımlı Sıralı Cümle}$

Bunlardan, kafayı çalıştırıp, boş gezmeyip nedenini bilmeli. (311/7-8)

$[\ddot{O} + Y] + [(\ddot{O}) + ZT + B.li N. + Y] = \text{Bağımsız Sıralı Cümle}$

Vücutölü ramma ruhlar ölmez (311/9)

$[\ddot{O} + Y] + B + [\ddot{O} + Y] = \text{Bağlı Cümle}$

Yüzleri gülmez bunca mahlûkat var (311/10)

$\ddot{O} + Y = \text{Basit Cümle}$

Cehennem azabı zordur, çekilmez (311/11)

$[\ddot{O} + Y] + [(\ddot{O}) + Y] = \text{Bağımlı Sıralı Cümle}$

Azap çeken hayvanları görmeli. (311/12)

$(\ddot{O}) + B.li N. + Y = \text{Basit Cümle}$

Hayvandan doğanlar hayvan olurlar (311/13)

$\ddot{O} + Y = \text{Basit Cümle}$

Anadan doğanların insan olurlar (311/14)

$\ddot{O} + Y = \text{Basit Cümle}$

Hepsi debu dünyaya gelirler (311/15)

$\ddot{O} + Y = \text{Basit Cümle}$

Anaların kıymetini bilmeli. (311/16)

(Ö) + B.li N. + Y = Basit Cümle

Garib'im!Vâde tekmi! olup ömür dolmadan, emanetçi emanetin' almadan, şu ömrün' bağının gülü solmadan, canânın kulu olmalı. (311/17-18-19-20)

CDU + (Ö) + ZT + Y = Basit Cümle

Yapılan incelemede 10 Basit, 2 Bağımlı Sıralı, 1 Bağımsız Sıralı, 1 Bağlı Cümle olduğu tespit edilmiştir.

4.4.Ağ Ellerin Sala Sala Gelen Yâr (312)

Ağ ellerin sala sala gelen yâr, bensenielenasıl getireyim? (312/1-2)

CDU + Ö + B.li N. + YT + ZT + Y = Basit Cümle

Ben bir şahin olsam, sen bir balaban (312/3)

[Ö + Y] + [Ö + N + (Y)] = Bağımsız Sıralı Cümle

Bencirnağımataksam, çöle gitsem. (312/4)

[Ö + YT + Y] + [(Ö) + YT + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Şahinimi dumanasalmış idim (312/5)

(Ö) + B.li N. + YT + Y = Basit Cümle

Ben bir kaşı kemanamayıl oldum (312/6)

Ö + YT + Y = Basit Cümle

Ben yârimi sevdi isem kime ne? (312/7)

ZT + YT + Y = Basit Cümle

Ben şu dolaşan ele ne etmişim? (312/8)

Ö + YT + Y = Basit Cümle

Kuzu ile koyunları karışık, yüze küskün ama kalbi barışık, siyah perçemli zülfü dolaşık,bendüzen tutmaz teleyenidiştüm. (312/9-10-11-12)

CDU + Ö + YT + ZT + Y = Basit Cümle

Yapılan incelemede 6 Basit, 1 Bağımsız Sıralı ve 1 Bağımlı Sıralı Cümle olduğu tespit edilmiştir.

4.5.Ah Şu Yalancı Dünyada (313)

Ahşu yalancı dünyada gülemedim, gülemedim. (313/1-2)

CDU + [(Ö) + B.siz N.+ Y] + [(Ö) + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Garip gönlümün yârini bulamdedim, bulamadım. (313/3-4)

[(Ö) + B.siz N. + Y] + [(Ö) + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Dağlarkarsanayağdı mı? (313/5)

CDU + Ö + YT + Y = Basit Cümle

Feryadımyâreduyulmaz (313/6)

Ö + YT + Y = Basit Cümle

Her yerdeyâriaradım (313/7)

(Ö) + YT + B.li N. + Y = Basit Cümle

Benmuradım' bu dünyada alamdedim, alamadım. (313/8-9)

[(Ö) + B.siz N. + Y] + [(Ö) + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Garib'im, gurbetigezdim (313/11)

[(Ö) + Y] + [(Ö) + B.li N. + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Kalemaldım, derdim yazdım (313/12)

[(Ö) + B.siz N. + Y] + [(Ö) + B.li N. + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Bu canımdanbıktım, bezdim (313/13)

[(Ö) + YT + Y] + [(Ö) + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Ölem dedim, ölemedim. (313/14)

[(Ö) + B.siz N. + Y] + [(Ö) + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Yapılan incelemede 3 Basit, 7 Bağımlı Sıralı olduğu tespit edilmiştir.

4.6.Al Alma Boyanır mı? (314)

Al almaboyanır mı? (314/1)

Ö + Y = Basit Cümle

Yâr, sevsemıyanır mı? (314/2)

Ö + ZT + Y = Basit Cümle

Senorada, benburada (314/3)

[(Ö) + Y] + [(Ö) + Y] = Bağımsız Sıralı Cümle

Bunacan dayanır mı? (314/4)

YT + Y = Basit Cümle

Al almamdaldakaldı (314/5)

Ö + YT + Y = Basit Cümle

Gözlerimyoldakaldı (314/6)

Ö + YT + Y = Basit Cümle

Ellermuradına erdi (314/7)

Ö + Y = Basit Cümle

Bizimkidilde kaldı. (314/8)

Ö + Y = Basit Cümle

Almanın dördünüäl (314/9)

(Ö) + B.li N. + Y = Basit Cümle

Sevenin merdinisev (314/10)

(Ö) + B.li N. + Y = Basit Cümle

Anaçekenlerbu gönülün derdinibilir. (314/11-12)

CDU + Ö + B.li N. + Y = Basit Cümle

Yapılan incelemede 10 Basit, 1 Bağımsız Sıralı Cümle olduğu tespit edilmiştir.

4.7. Al Yanak Allanıyor (315)

Al yanakallanıyor (315/1)

Ö + Y = Basit Cümle

Öptükçe ballanıyor (315/2)

(Ö) + Z + Y = Basit Cümle

O yârkarşımdadal gibi çıkmış, sallanıyor. (315/3-4)

Ö + YT + ZT + Y = Basit Cümle

Banabu nazı etme (315/5)

(Ö) + YT + Y = Basit Cümle

Bize bazı bazı gel (315/6)

(Ö) + YT + ZT + Y = Basit cümle

Kız baban razı olsaydı ben senialırdım (315/7-8)

CDU + ZT + Ö + B.li N. + Y = Basit Cümle

Al yanak pembe pembe (315/9)

Ö + Y = Basit Cümle

Sevda n bendeyandı (315/10)

Ö + YT + Y = Basit Cümle

Sevda nın anyanıyo 'm (315/11)

(Ö) + ZT + Y = Basit Cümle

İnsaf sende hiç yok mu? (315/12)

Ö + YT + ZT + Y = Basit Cümle

Al yanak yaşmak ister (315/17)

Ö + B.siz N. + Y = Basit Cümle

Göze yakışmak ister (315/18)

(Ö) + B.siz N. + Y = Basit Cümle

Şu benim Garip gönlümü âre kavuşmak ister. (315/19-20)

Ö + YT + Y = Basit Cümle

Yapılan incelemede 13 Basit Cümle olduğu tespit edilmiştir.

4.8. Aldanıp Şeytan Sözüne (316)

Sakin şeytan sözüne aldanıp uyma! (316/1-2)

CDU + (Ö) + ZT + Y = Basit Cümle

Sakin kötü fikiri özüne koyma! (316/3-4)

CDU + (Ö) + B.li N. + YT + Y = Basit Cümle

Birçok kötülükler vardır (316/5)

Ö + Y = Basit Cümle

Yararı yok, zararı çok (316/6)

[Ö + Y] + [Ö + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Sakıncottu kelâm, zehirli okduyma! (316/7-8)

CDU + (Ö) + B.siz N. + Y = Basit Cümle

İki nimetinsanavar (316/9)

Ö + YT + Y = Basit Cümle

Biriyârdır, biriana (316/10)

[Ö + Y] + [Ö + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Sakındünya malı içincana kıyma! (316/11-12)

CDU + (Ö) + ZT + Y = Basit Cümle

Sanaözün'tarif eder (316/13)

(Ö) + YT + B.li N. + Y = Basit Cümle

Gözünüyi, kötüyügörür (316/14)

Ö + B.li N. + Y = Basit Cümle

Sakınbu Garib'in acı sözün' sıradan bir sözsayma! (316/15-16)

CDU + (Ö) + B.siz N. + Y = Basit Cümle

Yapılan incelemede 9 Basit, 2 Bağımlı Sıralı Cümle olduğu tespit edilmiştir.

4.9.Aldın Aklım Bir Bakışta (317)

Bir bakıştaaklım' aldın (317/1)

(Ö) + ZT + Y = Basit Cümle

Ateşteyüreğim' yaktın (317/2)

(Ö) + YT + Y = Basit Cümle

İştesinem, hançerial (317/3)

[CDU + Y] + [(Ö) + B.li N + Y] = Bağımsız Sıralı Cümle

Sevdiğimacımazsanvur. (317/4)

CDU + (Ö) + ZT + Y = Basit Cümle

Senibir görüştesevdim (317/5)

(Ö) + B.li N. + ZT + Y = Basit Cümle

BeniMecnun, deli etti (317/6)

(Ö) + B.li N. + Y = Basit Cümle

O gül sinenigöreyim (317/7)

(Ö) + B.li N. + Y = Basit Cümle

Sevdiğimdir, insaf eyle. (317/8)

CDU + [(Ö) + Y] + [(Ö) + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Sevdiğim, -başımın tacı-; banaacı, merhamet et (317/9-10)

CDU + [(Ö) + YT + Y] + [(Ö) + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Derdim' ilâcısendedir (317/11)

Ö + Y = Basit Cümle

Sevdiğimver, himmet eyle. (317/12)

CDU + [(Ö) + Y] + [(Ö) + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Yapılan incelemede 7 Basit, 3 Bağımlı Sıralı, 1 Bağımsız Sıralı Cümle olduğu tespit edilmiştir.

4.10.Allah Allah Söyleyelim (318)

Samah döne döneAllah Allahsöyleyelim. (318/1-2)

(Ö) + ZT + B.siz N. + Y = Basit Cümle

Samah döne dönegönlümüz'hoş eyleyelim. (318/3-4)

(Ö) + ZT + B.li N. + Y = Basit Cümle

Erenlerhepsaf safolsun (318/5)

Ö + ZT + ZT + Y = Basit Cümle

Bâdeyâr aşkıyladolsun (318/6)

Ö + ZT + Y = Basit Cümle

Günahlarımızsamah döne döneaffolsun. (318/7-8)

Ö + ZT + Y = Basit Cümle

Küskün olanlarbarışsın, hepbirbirinekarışsın (318/9-10)

[Ö + Y] + [(Ö) + ZT + YT + Y] = Bağımlı Sıralı Cümle

Samah döne döneAllah diyerekçağrışsın. (318/11-12)

(Ö) + ZT + ZT + Y = Basit Cümle

İkrar veripikrar alak (318/13)

(Ö) + ZT + Y = Basit Cümle

Canımız'canânaverek (318/14)

(Ö) + B.li N. + YT + Y = Basit Cümle

Samah döne döneaşkı ile sarhoş olak. (318/15-16)

(Ö) + ZT + ZT + Y = Basit Cümle

Âşık olansazıçalsın (318/17)

Ö + B.li N. + Y = Basit Cümle

Cümlemizin özüaysın (318/18)

Ö + Y = Basit Cümle

Hakcümlemizisamah döne döneaffetsin. (318/19-20)

Ö + B.li N. + ZT + Y = Basit Cümle

Ey Garib'imyeter (318/21)

CDU + Y = Basit Cümle

Bülbüldost bağındaöter (318/22)

Ö + YT + Y = Basit Cümle

Samah döne dönehepkatar katar olalım. (318/23-24)

(Ö) + ZT + ZT + Y = Basit Cümle

Yapılan incelemede 15 Basit, 1 Bağımlı Sıralı Cümle olduğu tespit edilmiştir.

5. Sonuç

Çalışmamızda cümle yapıları ele alınmıştır. Şairin yayımlanmış tüm şiirleri incelendiğinde 189 şiire ulaşılmıştır. Bu şiirlerde 3.089 dize tespit edilmiştir. İnceleme esnasında, tespiti yapılan dizelerden tekrar edenleri incelemeye tabi tutulmamıştır. Tüm bu veriler sonucu incelemeye dâhil olan cümle sayısı 2.166'dır. İnceleme toplamda yedi ana başlık dâhilinde yapılmıştır. Cümle yapıları; Basit Cümle, İç İç Geçmiş Birleşik Cümle, Bağımlı Sıralı Cümle, Bağımsız Sıralı Cümle, Bağlı Cümle ve Eksilteli Cümle olarak ele alınmıştır. Alfabetik sıraya göre düzenlenen şiirler önce kurallı cümle haline getirilmiştir. Cümle haline getirilen dizelerde elde edilen basit cümle sayısı 1.561'dir. Veriler hesaba katıldığında toplam cümlelerin %72,1'ini basit cümleler oluşturmaktadır. İncelenen şiirlerde en büyük payı basit cümleler oluşturmaktadır. Toplamda değerlendirmeye tabi tutulan 2.166 cümleden 36'sını iç içe geçmiş birleşik cümleler oluşturmaktadır. Bu da hesaplanan cümlelerin %1,6'sına karşılık gelmektedir. Bir başka cümle türü olan bağımlı sıralı cümleler ise inceleme de basit cümleden sonra en büyük paya sahip cümle türüdür. 2.166 cümleden 292'si bağımlı sıralı cümle olarak elde edilmiştir. Bu veriler ise toplam cümlelerin %13,3'üne tekabül etmektedir.

Sıralı cümlelerden ikincisi olan bağımsız sıralı cümlelerin ise bağımlı sıralı cümle ile neredeyse aynı sayıda olduğu tespit edilmiştir. 2.166 cümlelerin 236'sı bağımsız sıralı cümle olduğu görülmüştür. Bu da cümlelerden %10,9'unun bağımsız sıralı cümle olduğunu ortaya koymuştur. Bir diğer cümle türü olan bağlı cümle ise oranlama yapılrısa diğer cümle türlerinden daha geride olduğu görülmüştür. 2.166 cümlelerin yalnızca 37'sinin bağlı cümle olduğu anlaşılmıştır. Bu saptama ise %1,6 gibi bir orana karşılık gelmektedir. Eksilteli cümlelere ise öngörüldüğü gibi oldukça az rastlanılmıştır. Her ne kadar dize şeklinde kaleme alınsa da kurallı cümle haline getirildiğinde herhangi bir yükleme bağlanılmamış cümle sayısı 2.166 cümleden sadece 4'tür. Bu rakam da bizleri, oran olarak %0,18 gibi bir sonuca ulaştırmıştır.

Tüm bu veriler ışığında görülüyor ki Neşet Ertaş basit cümlelerin oldukça ağır bastığı şiirler kaleme almıştır. Bunun en önemli nedeni, eğitim hayatının yeterince ilerlememiş olmasıdır. Dönemin ve aile hayatının şartları gereği eğitim hayatı oldukça kısa süren Neşet Ertaş'ın kelime seçimlerinde mazmunlar da yer almaktadır. Gül, bülbül, servi boy tarzı kalıplaşmış ifadelerin şiirlerinde fazlaca yer aldığı göze çarpmaktadır. Kendisini de Garip olarak ifade eden Ertaş'ın şiirlerinde, Garip ifadesinin sıklıkla geçtiği de aşınadır. Garip mahlası aslında bir dile geliş, haykırış niteliğindedir. Basit cümlelerin ağırlıkta olduğu şiirlerinde görülen başka bir önemli bir durumsa, eğitimi kısıtlı olan birine göre kelime hazinesi oldukça geniştir. Seslendiği kesime uygun, anlaşılabilir, süsten uzak, sade bir dille kaleme almıştır şiirlerini. Sanatçının halkın hizmetçisi olduğu görüşünü savunduğunu ise, hiçbir şiirinde adının geçmemesinden anlayabiliriz. Yazdıkları alelade olmaktan uzak, yaşayıp hissettiklerini kendine has bir tarzda kaleme almıştır. Dilimizin asırlar öncesine dayanan var olma hikâyesi,

irdelenmek ve sırlarını açık etmek için hala tüm umuduyla beklemektedir. Bizlere düşen ise bu eşsiz değeri keşfedip, üzerinde çalışmalar yapmaktır. Neşet Ertaş aracılığıyla, söz varlığımızdaki cümlelerin yapıları hakkında yapılan inceleme de gösteriyor ki, keşfedilmeyi bekleyen uçsuz bucaksız bir deryayla karşı karşıyayız.

KAYNAKÇA

- Akman H. (2006). *Gönül Dağında Bir Garip “Neşet Ertaş”*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Aktan B. (2009). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Atabay N., ÖZEL S., ÇAM A. (1981). *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*, Ankara: TDK Yayınları.
- Banguoğlu T. (1990). *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
- Bilgegil M.K. (2008). *Türkçe Dilbilgisi*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Bozkurt A. (1985). *Bozkırın Tezenesi Belgeseli*, Ankara: TRT Devamlılık Stüdyoları Arşivi.
- Delice H.İ. (2012). *Türkçe Sözdizimi*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Deny J. (1941), *Türk Dili Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dizdaroğlu H. (1974). *Tümce Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları.
- Ediskun H. (1992). *Türk Dilbilgisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ergin M. (1998). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gaddar Z. (2017), “İrk Bitig’in Söz Dizimi Özellikleri”, *Eurasian Conference on Language & Social Sciences*, Antalya; ECLS Bildiriler Kitabı, 24-31.
- Gencan T. N. (2001). *Dilbilgisi*, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gülensoy T. (2000). *Türkçe El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan L. (2000), “Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları Üzerine”, *Türk Dili*, Ankara: TDK Yayınları.
- Karahan L. (2012). *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Korkmaz Z. (2010), *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Özcan Ö. (2001). *Neşet Ertaş Yaşamı ve Bütün Türküleri*, İstanbul: Simurg Yayıncılık.
- Parlak E. (2013). *Garip Bülbül Neşet Ertaş Hayatı – Sanatı – Eserleri*, İstanbul: Demos Yayınları.